

Az Orbán-kormány Oroszország-politikája

Az a fajta külön utas Oroszország-politika, amit az Orbán-kormány az elmúlt másfél évtizedben képvisel, kirívóvá és visszatetszővé kiváltképp azok után vált, hogy Oroszország nyílt háborút kezdett Ukrajna ellen. Az az érthetetlen szívélyesség és megértés, ami a Fidesz Oroszország-politikáját jellemzi még ma, a háború körülményei között is, nem előzmény nélküli. Az a korábbi kritikus hangnem, ami a Fideszt kormányra kerülése előtt jellemezte, 2009 őszen – az első Orbán-Putyin találkozót követően – egycsapásra megváltozott. Hogy mi volt az oka ennek a változásnak, egyelőre csak találgathatunk. Lehet, hogy ennek háttérében Orbánnak az a meggyőződése áll, hogy a liberális demokrácián alapuló világrendszer válságba jutott, átlépett hanyatló korszakába, miközben más, korábban alárendelt szerepben lévő államok felemelkedőben vannak. Oroszországot is ebbe az utóbbi körbe sorolta, noha 2010-es hatalomra kerülésekor az orosz gazdaság már túl volt a gyors növekedés időszakán, sőt 2012-től már az is világossá vált, hogy a korábban hatékonynak tűnő gazdasági modell kimerítette tartalékait, vagyis a lassuló növekedésnek nem konjunkturális, hanem strukturális okai vannak. Orbánt azonban mindez nem aggasztotta, mert feltehetően azzal számolt, hogy a gazdaság és kereskedelem által uralt kornak vége, új világ jön, amiben a geopolitikának, a katonai erőnek, a befolyási övezetek megszerzésének ideje jön el, és ebben a jelentős katonai erőt képviselő Oroszországnak újra fontos szerepe lesz, és ezért érdemes meghatározó tényezőként kezelni. De az is lehet, hogy nem efféle előrelátás alakította Orbán Oroszország-politikáját, hanem az a fajta gazdasági megfontolás, ami a relatíve olcsó orosz energiahordozókban látta a magyar gazdaság javuló teljesítményének forrását. Ha volt is ilyen elképzelése, az legfeljebb csak részben igazolódott. Ez a politika még ha egyes időszakokban biztosított is némi árelőnyt azzal a negatív következménnyel is járt, hogy elaltatta az egyoldalú energiafüggés felszámolására irányuló készletet. Olyannyira, hogy ennek jelei még az Ukrajnát ért orosz agresszió után sem mutatkoztak meg. Állhattak persze e fordulat háttérében ideológiai okok is. Orbán egy idő után azt érezkelhette, hogy a Kreml értékválasztásai – nyugat-, liberalizmus- és migránsellenessége, felfokozott szuverenizmusa, az úgynevezett hagyományos értékek tisztelete – nagyon közeliak mind ahhoz, amit maga is képvisel. Végül, de nem utolsó sorban személyes körülmények is magyarázhatják hirtelen bekövetkező politikai fordulatát. Ebben az esetben is kétféle oka lehet annak, hogy Orbán látványosan kitart Putyin mellett. Egyfelől továbbra sem zárható ki, hogy a magyar miniszterelnököt valamilyen őt kompromittáló Moszkva kezében lévő dokumentum fosztja meg attól, hogy szakítson oroszbarát politikájával. Másfelől az is lehet, hogy nem erről van szó, hanem a magyar miniszterelnök elszabadult hübriszéről. Orbán annak következtében, hogy 2010-es beiktatását követően nagyon korán több kérdésben is éles konfliktusba keveredett az Európai Unió vezetőivel, úgy gondolhatta, hogy Putyinhoz való közelsége megnövelheti politikai súlyát és jelentőségét. Egy idő után talán még azt is gondolhatta, az orosz elnökkel való szoros kapcsolata segíthet abban, hogy az európai szélsőjobb oldali pártok elfogadják őt elsőszámú vezetőjüként. Vagyis nem a magyar politikai közösség, hanem saját érdekében igyekezett kihasználni a Putyinnal kialakított szoros kapcsolatait. Ennek a jóhiszemű magyarázatnak azonban a Bucsában történtek után nehéz hitelt adni, ha csak nem feltételezzük, hogy immár minden erkölcsi érzék hiányzik a magyar miniszterelnökből.

Orbán és pártjának Oroszországgal kapcsolatos politikai fordulata elsőként és a leglátványosabban az energetikai kapcsolatok felülvizsgálatában mutatkozott meg. A Fidesz politikusai lépésről lépésre adták fel ellenzéki korszakukban képviselt álláspontjukat. A Déli Áramlat kontra Nabucco vita idején a szociálliberális kormányt még arra próbálták rábírní, hogy hagyjon fel az orosz–olasz együttműködésben megépíteni tervezett gázvezeték támogatásával és lépjen ki a projektből. Ám hatalomra kerülve a Fidesz éles fordulatot vett, és az, ami az ellenzéki években még „népellenes puccsnak” számított, az kormányra kerülve – Magyarország „egyoldalú gázellátási helyzetére” hivatkozva – egyszeriben támogatandóvá vált. Ebben a Fidesz politikusait az sem zavarta, hogy ellenzékben megállás nélkül az orosz „energetikai mumus” rémképével riogatták a magyar társadalmat. Tették ezt akkor, amikor Moszkva még igyekezett kiterjedt politikai és gazdasági kapcsolatokat fenntartani a nyugati világgal, a nemzetközi politika játékszabályait is betartotta és még egyetlen szomszédját sem próbálta lerohanni.

Orbán Viktor – aki politikai pályafutása kezdetétől bizalmatlan volt Oroszországgal szemben, és aki első kormányzása idején (1994-1998) szinte minden alkalmat megragadott arra, hogy Moszkvával szembeni fenntartásait hangoztassa – a gázvezetékekről szóló vita idején, 2007-ben érezte meg annak lehetőségét, hogy az orosz kártya ismételt kijátszásával elnyerheti Washington bizalmát. A Fidesz ettől kezdve nap nap után hajtogatta, hogy nem szeretné, ha Magyarország a Gazprom legvidámabb barakkja lenne, és nem érti a magyar kormány politikáját, amely szerinte – mint ahogyan ezt Orbán 2007 novemberében, amerikai látogatásakor megjegyezte – továbbra is a Nyugat és a Kelet közti híd szerepét szánja Magyarországnak, holott „mi nem híd vagyunk, hanem hídfő, méghozzá a nyugati oldalon”.

A Fidesz politikusai ellenzékben folyamatosan azt bizonygatták, hogy az Egyesült Államok európai jelenlétére mindenekelőtt Oroszország fokozódó terjeszkedése miatt van szükség, azért, mert Moszkva „megpróbálja megint kialakítani érdekszféráit”. Ennek ugyan voltak már bizonyos jelei, de távolról sem olyan egyértelműek, mint amilyenné 2014-ben a Krím annektálásával és a kelet-ukrajnai megyék fellázításával váltak. Az orosz terjeszkedéssel kapcsolatos jobboldali aggodalmak a Fidesz hatalomra kerülésével eltűntek és már senki szóba nem hozta Moszkva egyre látványosabban megmutatkozó érdekszféra-politikáját, ahogy azt sem, hogy milyen aggasztó belpolitikai folyamatok bontakoznak ki Oroszországban. Ez a hallgatás azért volt feltűnő, mert korábban a Fidesz politikusai és maga Orbán is minden alkalmat megragadott, hogy bírálhassa Putyin rendszerét. Ám amikor 2012 nyarán megtörtént a látványos autokratikus áttörés – az addig megengedő autokráciából rövid időn belül annak represszív változata jött létre –, egy szavuk sem volt.

Nehéz határozott választ adni arra a kérdésre, hogy mikor született meg a döntés a paksi atomerőmű *Rosatom* általi bővítéséről. Lehet, hogy az már Orbán első, miniszterelnökként tett moszkvai látogatása előtt megszületett, és az sem zárható ki, hogy már ekkor, a 2010-es őszi találkozón tárgyaltak erről. De bárhogy is történt, sem ekkor, sem Orbán következő, 2013 január végén tett moszkvai látogatása során nem született megállapodás. Minden jel szerint az orosz vezetés ekkor még bizalmatlan volt a jobboldali magyar kormánnyal szemben. Az, hogy végül mivel sikerült azt mégiscsak elnyerni, illetve milyen egyéb orosz megfontolások állhattak a moszkvai álláspont megváltozása mögött, nem tudható. Valószínűleg abban Magyarországon

kívüli körülmények is közre játszhattak, például az, hogy a Kremlben már 2013 ősztől mérlegelték annak lehetőségét, hogy ha szükségessé válik, akár katonai eszközökkel is beavatkoznak az ukrainai válságba. És amennyiben erre sor kerül, biztosra vehető Oroszország elszigetelődése, ezért érdemes olyan partnerek után nézni, akik ebben a kritikus időszakban is kitartanak Moszkva mellett. De bármi is állt a Kreml döntésének hátterében, az semmit nem változtat azon a tényen, hogy Orbán harmadik moszkvai hivatalos útján, 2014. január 14-én megszületett az atomerőmű-bővítésre vonatkozó megállapodás. Annak tartalma azonban jó ideig nem volt világos, sőt, fontos részletei ma sem ismertek.

A magyar kormány kezdet kezdetétől úgy próbálta beállítani a Moszkvával megkötött alkut, mint az elmúlt negyven év legjobb üzlete. Ezt többek között arra hivatkozva állította Lázár János, hogy Magyarország felettébb kedvező, a piacinál jóval előnyösebb kamatfeltételekkel jut a paksi bővítés finanszírozásának 80 százalékát fedező 10 milliárd eurós orosz hitelhez. Csak a Roszatom és más orosz hírportálok közleményéből derült ki, hogy ekkor még csak egy olyan kormányközi megállapodás született meg, ami azt irányozta elő, hogy az év végéig kidolgozzák és aláírják azokat a szerződéseket, amik a megépítendő két új blokk műszaki paramétereit, a karbantartás és az elhasznált nukleáris fűtőelemek átmeneti tárolásának feltételeit rögzítik. Vagyis a januári – a feleket még semmire nem kötelező – megállapodás aláírásával csak a projekt keretfeltételeit fektették le. A megállapodás részletes műszaki tartalma és szerződéssé formálása még kidolgozásra várt. A pontos időrend azért fontos, mert Magyarország ugyan még azt megelőzően jutott elvi megállapodásra az erőmű-blokkok bővítéséről, hogy Moszkva anektálta volna az Ukrajnához tartozó *Krím* félszigetet, ám a kötelezettségekkel járó három szerződést – a megépítendő blokkok műszaki paramétereiről, a szervizelés feltételeiről, valamint az elhasznált fűtőanyagok kiszerezéséről, elszállításáról és átmeneti tárolásáról – csak jóval azok után írták alá, hogy megtörtént a félsziget elcsatolása, hogy elkezdődött a kelet-ukrainai megyék fellázítása és, hogy július 17-én az orosz szeparatista erők által ellenőrzött kelet-ukrainai területek fölött lelőtték a maláj utasszállító repülőt. Ezek az események azonban nem térítették el a magyar kormányt attól, hogy mindezek ellenére szorosán együttműködjen Oroszországgal egy olyan szenzitív, a felek kölcsönös és hosszantartó bizalmát feltételező területen, mint a nukleáris energetika. Budapest úgy tett, mintha az ukrainai események meg sem történtek volna.

Oroszország Európa jelentős állama, és mint ilyen – normális esetben, már csak földrajzi közelségéből eredően is – Magyarország fontos potenciális partnere. Ám 2014 tavaszától, azzal, hogy Moszkva anektálta a *Krím*et, radikálisan új helyzet állt elő, amire reagálni kellett volna. Az Orbán kormány azonban úgy tett, mintha mi sem történt volna. Putyin a magyar vezetés számára éppolyan szívesen látott vendég maradt, mint volt az annexió előtt. Szövetségeseink levonták a 2014-ben történtek tanulságait és elkezdtek távolodni Moszkvától, mi viszont semmi hasonlót nem tettünk, és a paksi projektből sem léptünk ki.

Az a fontos körülmény sem hatott kijózanítóan, hogy szemben Putyin első két elnöki ciklusával – ami lényegében egybeesett a Medgyessy- és a Gyurcsány-kormány működésével –, amikor gyorsan nőtt az orosz gazdaság, Oroszország mégsem növelte más közkiadásaihoz képest védelmi költségvetését, 2010-től viszont változtatott ezen. A világ országainak militarizáltsági szintjét mérő tekintélyes bonni kutató központ, a Bonn International Center for

Conversion (*BICC*) kimutatásai szerint Oroszország a gyors gazdasági növekedés éveiben – 2000 és 2008 között – a rangsorban egyre hátrább került. 2009-ben már csak a kilencedik hely volt az övé. Ez a tendencia változott meg 2010-ben, vagyis a Fidesz kormányra kerülésének évében, amikortól is Oroszország a többi közkiadásaihoz képest elkezdett újra egyre nagyobb arányban katonai célokra költeni. Ennek következményeként a BICC listáján 2013-ban már a 4. helyre jött fel. Egy évvel később ugyan egyet hátrébb lépett, de még így is a világ egyik leginkább militarizált országának számított. Erre a fordulatra még évekkal azt megelőzően került sor, hogy az ukrajnai válság kialakult volna. Ez azonban a legkevesbé sem intette óvatosságra a „keleti nyitást” meghirdető Fidesz-kormányt. Úgy tett mintha ennek nem lenne jelentősége, mintha ez semmilyen formában sem érintené Magyarország biztonságát. Az sem hatott kijózanítóan, hogy az orosz gazdaság növekedési üteme 2012 elejétől elkezdett folyamatosan lassulni. A jobboldali kormány ezeknek a változásoknak semmiféle jelentőséget nem tulajdonított. Épp akkor fordult Moszkva felé és kezdett egyre inkább közeledni hozzá, amikor a korábbiaknál sokkal inkább lett volna oka óvatosságra és az oroszországi fejlemények józan értékelésére.

Ha az eddig említett körülmények nem adtak volna elég okot az Oroszországgal kapcsolatos politika felülvizsgálatára, akkor a 2013 novemberétől kibontakozó ukrajnai válságnak már meg kellett volna szólaltatnia a vészcsengőt. Ez azonban elmaradt és a Fidesz-kormány semmitől sem zavartatva tovább folytatta kétértelmű Oroszország-politikáját. Nehéz eldönteni, hogy a tájékozatlanság, a térség ügyeiben való járatlanság, az autokráciák reménybeli jövőjében bizakodó vízió vagy valamilyen Moszkvával megkötött háttéralku, netán a magyar miniszterelnök kiszolgáltatottsága tartotta és tartja ma is a kétértelműségek zavarba ejtő pályáján a magyar kormány magatartást. Nem érzékelni, vagy ha a magyar vezetés érzékelte is, figyelmen kívül hagyni azt a háttérben zajló erős orosz nyomásgyakorlást, amellyel Moszkva már 2013 nyarától próbálta visszatartani Kijevet az akkor már egyeztetett és kölcsönösen elfogadott EU-s társulási szerződés aláírásától, súlyos hiba volt, ami tovább növelte szövetségeseink velünk szembeni bizalmatlanságát.

Az Orbán-kormány azonban sem a Krím 2014. március 18-i annektálását, sem a maláj gép július 17-i lelövését, sem pedig az orosz reguláris erők augusztus 24-én kezdődő kelet-ukrajnai beavatkozását nem tekintette olyan oknak, ami miatt felül kellene vizsgálnia Oroszország-politikáját, és ennek nyomán fel kellene hagynia a paksi bővítésre vonatkozó tárgyalásaival. Az sem befolyásolta a kormány szándékait, hogy 2014. június végétől, Putyin bécsi látogatásától, már egyetlen EU-tagállam vezetője sem tartotta lehetségesnek az orosz államfő kétoldalú találkozó keretében történő fogadását. A 2014. november közepén megtartott ausztráliai G20-as csúcsertekezletet követően pedig az is nyilvánvalóvá vált, hogy a Nyugat és Oroszország érintkezése lényegében egyetlen kérdésre szűkült le, az ukrajnai helyzet rendezésére, és nyugati részről lényegében csak azok találkoznak Putyinnal, akik – a német és a francia vezetők – megpróbálnak a szembenálló felek között közvetíteni. Mindezek ellenére a magyar kormány nem látta akadályát annak, hogy 2015. február 17-én kétoldalú találkozó keretében Budapesten vendégül lássa az orosz elnököt.

Joggal merül fel a kérdés, hogy volt-e, illetve van-e olyan ok vagy körülmény, ami az ukrajnai válság kibontakozását követően is indokolhatta Moszkvához való közeledésünket, azt

a feltűnő szívéllyességet, ahogy az Orbán-kormány a Kremlllel érintkezett és érintkezik ma is, illetve ahogyan időről időre próbálta lassítani az EU Oroszországgal szembeni szankcióinak elfogadását. Ha elvonatkoztatnánk attól a fontos körülménytől, hogy Oroszország már 2014-ben agresszorrá vált és ennek következtében elveszítette szövetségeseink, a „politikai Nyugat” bizalmát, akkor *elvileg* – de csak elvileg – lehetne persze indokot találni, ha nem is közeledésünk, de kapcsolatokat fenntartó magatartásunk magyarázataként. Ilyen indok lehetne Oroszország gyors gazdasági növekedése. Láttunk már erre példát 2000 és 2008 nyara között. Akkoriban – mindenekelőtt a Moszkva számára kedvező globális energiakonjunktúrának köszönhetően – az orosz GDP évről évre 7-8 százalékkal nőtt, és mindezek alapján joggal lehetett feltételezni, hogy a magyar gazdaság lehetőségei is bővülnek ezen a gyorsan növekvő piacon. De ennek a korszaknak ekkor már – 2014 után – rég vége volt. Előbb a 2008-2009-es globális pénzügyi válság, majd az orosz gazdaság egyre inkább megmutatkozó strukturális problémái akadályozták meg, hogy az ország visszatérjen Putyin első két elnöki ciklusára jellemző gyors növekedéshez. 2010-2011-ben a Kreml még azt remélhette, hogy a növekedés üteme meg tud kapaszkodni az évi 4-5 százalékos szinten, ám rövidesen kiderült, hogy az orosz gazdaság immár erre sem képes. Következésképpen gazdasági okokkal aligha volt indokolható az agresszorrá vált Oroszország melletti kitarásunk, már amennyiben egyáltalán elfogadható lenne háborús helyzetben ez a mindent felülíró szatócsszemlélet.

Az orosz gazdaság gyengülő teljesítményét tükrözték vissza a két ország közti kereskedelmi forgalom adatai is. A 2008-2009-es globális válság ugyanis látványosan megtörte a korábbi, hosszú éveken át tartó növekedést. 2009-ben – az előző évi csúcshoz képest – mind a magyar kivitel, mind a magyar behozatal jelentősen visszaesett. Annak együttes értéke a 2008-as közel 14 milliárd dollárról (amiből közel 4 milliárd volt a magyar export) 8,6 milliárdra csökkent. Ugyan a forgalom 2010-ben és 2011-ben is újra növekedett, ahogyan az orosz gazdaság is, de továbbra sem tudta elérni a 2008-as szintet. 2012-ben azonban mind a magyar export (3,29 milliárd dollár), mind a magyar import (8,28 milliárd dollár) ismét csökkenni kezdett. 2013-ban megint növekedett a két ország közti kereskedelmi forgalom, de az ukrajnai válság következtében 2014-től újra visszaesés volt tapasztalható. Ez oda vezetett, hogy 2016-ban a két ország közti áruforgalom értéke 4,3 milliárd dollárra esett vissza – vagyis közel 10 milliárddal volt kisebb, mint 2008-ban –, amiből a magyar kivitel már csak 1,65 milliárd dollárral részesedett. A következő két évben ugyan újra növekedésnek indult a forgalom, de annak összértéke még 2018-ban is csak épphogy elérte a 7 milliárd dollárt. Az orosz vámstatisztika szerint a magyar import 4,8 milliárd dollár, míg az export 2,2 milliárd volt. (A 2020-2021-es Covid-járvány, majd a 2022 februárjában elkezdődő ukrajnai háború olyan új külső feltételeket teremtett, amelyek körülményei között nem volt esély a külkereskedelmi forgalom növelésére.) Vagyis a két ország közti gazdasági kapcsolatok alakulása semmilyen formában sem igazolta vissza a politikai közeledés hasznát, merthogy az semmiféle jótékony hatást nem gyakorolt az Oroszországba irányuló magyar kivitel növekedésére.

Ennek ellenére 2013-tól rendszeressé váltak az évenkénti magyar–oroszc csúcstalálkozók. Orbán 2013-as és 2014-es januári moszkvai látogatásait Putyin 2015. február 17-én viszonzta, majd napra pontosan egy évvel később újra Orbán látogatott el Oroszországba. 2017-ben pedig már nem is egyszer, hanem kétszer találkoztak, minthogy az

orosz elnök előbb februárban, majd augusztusban is ellátogatott Budapestre. Ugyanez ismétlődött meg 2018-ban, csak épp ezúttal a magyar miniszterelnök járt kétszer is Oroszországban. Előbb a nyári labdarugó világbajnokság idején kereste fel a rendező országot, és találkozott Putyinnal, majd szeptemberben újra Moszkvába utazott. Ezen a találkozón a Déli Áramlat helyére lépő Török Áramlat Magyarországig elérő meghosszabbításáról, továbbá arról tárgyaltak, hogy Magyarország készen áll arra, hogy az orosz vezetésű Nemzetközi Beruházási Bank harmadik legnagyobb részvényeseként befogadja a pénzügyi központját. 2019 októberében újra Putyin látogatott el Magyarországra, amivel – Orbán első, 2010-es hivatalos moszkvai útjától számítva – immár a tizedik találkozójukra került sor. A Covid-járvány megakasztotta a sűrű személyes egyeztetések sorát, ezért a következő találkozóra csak két és fél évvel később, 2022. február 1-én került sor az orosz fővárosban. Ez volt a magyar kormányfő első „békemissziója”, amire alig három héttel Ukrajna nyílt és átfogó orosz megtámadása előtt került sor. Ez már az az időszak volt, amikor az ukrán határnál jelentős orosz erőket vontak össze, és Moszkva várta az Egyesült Államoknak és a NATO-nak még december közepén eljuttatott szerződéstervezeteire adott nyugati választ. Ebben a rendkívül feszült helyzetben tett úgy a magyar miniszterelnök, mintha közvetítői feladatai lettek volna, miközben ilyenek sem ekkor, sem második „békemissziója” (2024 nyara) idején nem voltak. Nála sokkal jelentősebb politikai szereplők sem tudták Putyint visszatartani attól, hogy Ukrajnára támadjon, ahogy arra sem tudták rávenni, hogy miután megkezdte háborúját hagyjon fel azzal mielőbb.

Annak ellenére, hogy 2022 februárjában az Ukrajna elleni háború nyílt és átfogó formát öltött az Orbán-kormány továbbra sem érezte szükségét annak, hogy módosítson korábbi politikáján. Ebben segítségére volt az a kormány részéről gyakran hangoztatott körülmény, hogy van egy olyan gazdasági terület, ami Oroszországot Magyarország számára fontos és nehezen pótolható partnerré teszi. Ez pedig az orosz kőolaj- és földgáz. Leválni ezekről a szállításokról valóban nem egyszerű feladat és annak költségei a 2022 elején kezdődő háború előtt nem is vetették föl ezt az alternatívát. A háború azonban új helyzetet teremtett. Olyan, amiben nem lehetett nem számolni azzal, hogy az Európai Unió szankciós politikája ne érné el ezt a területet is. Ebben a helyzetben a magyar kormány kétféle stratégia közül választhatott. Dönthetett úgy, hogy kitart eddigi politikája mellett arra hivatkozva, hogy nincs olyan ok, ami miatt változtatni kellene, Magyarországnak továbbra is megfelel az orosz földgáz és kőolaj, mert olcsó és megvannak a kiépített szállítási útvonalak. Az pedig, hogy az orosz állam főként a szénhidrogén exportból tudja finanszírozni az Ukrajna ellen vívott háborúját, nem tartozik Budapestre. De dönthetett volna úgy is, hogy a kormány belátja a leválás szükségességét, és érdemi lépéseket tesz annak érdekében, hogy új beszállítókat találjon, és ezzel párhuzamosan megpróbálja azt is elérni, hogy az átállás költségeinek egy részét az EU fedezze. Az Orbán-kormány az első változat mellett döntött, és sikerült elérnie, hogy a 2022 végén hatályba lépő, az orosz nyers kőolaj importjára vonatkozó szankció a Barátság-vezeték déli ágán kőolajhoz jutó országokat – Csehországot, Szlovákiát és Magyarországot – ne érintse. Ez a mentesség helyzetükből, területük tengerektől való távolságából következően ezeket az államokat nem alaptalanul illette meg. Ugyanakkor ez a brüsszeli döntés egyben azt is feltételezte, hogy az érintett országok határidőnélküli kedvezményezett helyzetüket arra használják fel, hogy minél gyorsabban megoldást találnak az orosz kőolaj-exportról történő leválásukra. Ennek azonban Magyarország esetében egyelőre kevés jele látható. Helyette a kormányzat folyamatosan bírálja

a szankciókat, és azok elhibázottságának hangoztatásával próbálja elfedni a magyar gazdaság több éve tartó gyenge teljesítményét. Még érdekesebb a helyzet a magyar gázimport tekintetében. Magyarországot annak következtében, hogy hazánk 2021 ősztől déli irányból, a Török Áramlat balkáni meghosszabbításán át kapja az orosz földgázt, semmiféle hátrány nem érte, leszámítva a gáz árának átmeneti, 2022-ben bekövetkező drasztikus növekedését. Ez a drámai változás azonban nem az EU-s szankciók következménye volt, merthogy ilyenek a vezetéken érkező orosz gázt továbbra sem sújtják, hanem a Gazprom szállításokat visszatartó, már 2021-ben elkezdődő magatartásának. (Nem mellesleg az Északi Áramlat-1. és -2. vezetékpárjainak felrobbantására – négy vezetékből három sérült meg – csak azt követően került sor, hogy azok már három hete nem szállítottak gázt.) Vagyis a földgáz esetében sincs szó arról, hogy az európai büntetőpolitika húzta volna fel az árakat. A felelősség ezért kizárólag Oroszországot terheli. Magyarország azonban – szemben az Európai Unió államainak többségével – alig tett bármit is annak érdekében, hogy leváljon az orosz gáz- és olajszállításokról, és ehhez az Európai Uniótól pénzügyi támogatáshoz jusson. A leválás terhei az egyes tagállamok esetében nyilván nem azonosak. Vannak országok, amelyek ezt könnyebben meg tudják tenni, míg mások nehezebben. Ugyanakkor az mégiscsak magáért beszél, hogy az Európa Unió országainak többsége a leválást meg tudta oldani. Míg a háború előtti évben az EU országai 155 milliárd köbmétert vásároltak a vezetéken szállított orosz gázból, addig két évvel később már csak 28 milliárdot, ami tavaly ugyan némiképp nőtt, de az továbbra sem több a háború előtti mennyiség ötödénél és csak három ország – Ausztria, Szlovákia és Magyarország – maradt meg annak vásárlójaként. Bécs azonban 2024 novemberben szakított a Gazprommal, ezért idén már csak mi és a szlovákok veszünk továbbra is orosz vezetékes gázt. A magyar kormány arra hivatkozva, hogy az EU versenyképességének romlása jórészt az orosz szénhidrogén szállításokat sújtó szankciók következménye – ami a fentiekből következően meglehetősen távol áll a valóságtól –, továbbra sem akar szakítani Moszkvával. A versenyképességgel összefüggő problémák jóval összetettebbek annál, mintsem hogy azok visszavezethetők lennének kizárólag a magas energiaárakra, de mert ez a retorika alkalmas arra, hogy a magyar társadalom egy részét meggyőzze arról, hogy nem az elhibázott gazdaságpolitika felelős a magyar gazdaság rossz teljesítményéért, a kormányzat ennek hangoztatásáról nem tud és nem is akar lemondani.

Az Orbán-kormány Moszkvával kapcsolatos politikája annál is inkább aggasztó, mert továbbra sincs semmi jele annak, hogy Oroszország felhagyni készülne a Nyugattal szembeni konfrontatív magatartásával. Sőt, amennyiben a Kremlnek sikerül az Ukrajna ellen indított háborúját a saját elképzelései szerint lezárni, és ez Trump megjelenésével egyre valószínűbbnek tűnik, úgy még az eddigieknél is kisebb esélye lesz annak, hogy felhagy nagy hatalmi ambícióival. Az a hangulat, ami immár évek óta uralja az oroszországi nyilvánosságot nem egyik napról a másikra jött létre. Putyin és környezete az ország kudarcaiért már a háborút megelőző években is rendre a külvilágot tette felelőssé. Épp ezért nincs abban semmi meglepő, ahogy a nyilvánosságot mindinkább eluralta a korábban elfelejtettnek hitt Nyugat-ellenes retorika. A Kreml azonban nemcsak a hazai közvélemény átalakításáról gondoskodott, de számos módon és eszközzel elkezdett beavatkozni más országok belügyeibe is. A befolyásolási kísérletek már a háború előtt sem csupán hackertámadásokat, jobb- és baloldali szélsőséges csoportok politikai és pénzügyi támogatását jelentette, de olyan közvetlen beavatkozási

próbálkozásokat is, mint amilyen a 2016 októberi montenegrói puccskísérlet volt. A rezsim párhuzamosan azzal, ahogy „kifelé” egyre agresszívebbé vált, úgy „befelé” is egyre inkább megkeményedett, nem hagyva lehetőséget és alternatívát a békés, választások útján történő hatalomváltásra. 2020 nyarán az orosz politikai rendszer is belépett azoknak a FÁK-térségbeli autokráciáknak a körébe, ahol az alkotmány átírásával lehetővé vált a regnáló elnök élethosszig tartó uralma. Nem érzékelti ezeket a fontos változásokat, és azok ellenére kitartani az Oroszországgal való szoros kapcsolatok fenntartása mellett – kiváltképp azok után, hogy Moszkva nyílt háborúba kezdett – súlyos stratégiai hiba. Olyan melléfogás, amin Orbán Trumphoz való közelsége sem tud enyhíteni. Ami jó lehet Amerikának, az távolról sem biztos, hogy jó lehet Magyarországnak. Az ukrajnai háború lezárásában másképpen érdekelt Magyarország, mint ahogyan azt az extravagáns, gyors megoldásra törekvő új amerikai elnök elképzei. Ukrajna hozzánk túlságosan közel van ahhoz, hogy ne a gyors, hanem a tartós és igazságos békében legyünk érdekeltek. Az a tárgyalási technika, amit amerikai részről eddig láttunk, nem más, mint Ukrajna érdekeinek teljes feladása. Az ukrán kapitulációhoz nincs szükség amerikai közvetítésre. Olyan feltételek mellett, mint amilyeneket a trumpi adminisztráció elfogadhatónak lát, Ukrajna már rég fegyverszünetet köthetett volna. Ezt megtehetette volna már 2022 tavaszán az isztambuli tárgyalások eredményeképpen. De nem tette, pedig akkor, a háború korai szakaszában Kijev még a NATO tagságról is hajlandó lett volna lemondani, de mert semmilyen érdemi biztosítékot nem kapott, ami garantálta volna biztonságát, inkább a háború folytatását választotta. Egyelőre nehéz megjósolni, hogy mikor és milyen feltételek mellett sikerül lezárni a háborút. Az azonban tisztán látszik, hogy Európa – azok után, hogy immár nem lehet biztos a trumpi Amerika katonai támogatásában – három fontos kérdés megválaszolása előtt áll. 1. Mit tud tenni ilyen körülmények között Ukrajna érdekében biztonságának garantálásáért? 2. Mit tud tenni Oroszország ellenében saját biztonságának megőrzéséért? 3. Európa végre képes lesz-e stratégiai autonómiáját megteremteni? Az Orbán-kormány eddigi magatartása nagy valószínűséggel azt vetíti előre, hogy a fenti feladatok megoldásában Magyarország nem segít, hanem kerékkötő lesz. A magyar kormány ugyanis határozottan kijelentette, hogy nem támogatja Ukrajna NATO-tagságát, de Európai Unióba történő felvételét sem. És egyébként is tartózkodik attól, hogy segítséget nyújtson keleti szomszédunknak. Eddig se tett mást. Magyarország a Kieli Egyetem Világgazdasági Kutatóintézetének kimutatása szerint eddig kétoldalú megállapodás alapján Ukrajna megsegítésére GDP-jének mindösszesen 0,03 százalékát adta oda. Az eddigi kormányzati megnyilatkozások azt is egyértelművé tették, hogy támogatják a Trump-Putyin különalkut, ami a jelenlegi állás szerint jelentős ukrán területek feladásával, a megtámadott ország NATO-tagságának elutasításával és Ukrajnának adott érdemi biztonsági garanciák nélkül fejezné be a fegyveres konfliktust. Magyarország mindezt úgy teszi, hogy eközben az Európai Unió tagállamai – Szlovákia kivételével –, együtt Nagy-Britanniával, Norvégiával és Kanadával kitartanak Ukrajna támogatása mellett, mert azt szeretnék, ha nem elhamarkodott, hanem tartós és igazságos békét hozó megállapodás zárná le a háborút. Az Orbán-kormány ezzel az álláspontjával az eddigieknél is jobban elszigeteli magát az Európai Unión belül. Mindeközben a magyar kormánypárt arra sem számíthat, hogy az európai centumpártok szabad utat engednének a Trump- és Putyin-barát Patriótáknak. A politikai tűzfal az Európai Parlamentben is a periférián tartja majd a Fideszt. Az Orbán kormány által képviselt politika ellentétes Magyarország nemzeti érdekeivel és történelmi értékeivel, ezért a következő, 2026-

os választáson győztes ellenzéki kormánynak azonnal szakítani kell az önsorsrontó Putyin-barát politikával.